
Türk Edebiyatında İthaf Terimi Hakkında Bir Araştırma

Doç.Dr. Turan KARATAŞ

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

Özet: Edebiyat terimlerinin mahiyeti iyice kavranmadan edebî eserlerin her yönüyle anlaşılması, bir milletin edebiyatına derinliğine nüfuz edilmesi neredeyse imkansızdır. İthaf terimi de, bazı edebiyat eserlerinin çözümlenmesinde, onu ortaya koyan sanatkârın sanat hayatının aydınlatılmasında belirleyici rol oynayabilir. Türk edebiyat tarihinde, bir taraflıyla yanlış olarak adına "İthaf" denen tutumun dikkate değer bir macerası ve ilginç denebilecek tezahürleri vardır. Bu makalede, söz konusu terimin geçmişten bugüne ne şekillerde kullanıldığı, edebiyat dünyasında hangi anlamlara geldiği ve niçin yanlış yorumlandığı örneklerle incelendi ve nihayet bir "ithafnâme"nin düşündürdükleri anlatılmaya çalışıldı.

Anahtar Kelimeler: İthaf terimi, Geleneksel tavır, İthafların özellikleri, İthafnâme

---

Giriş

*-Bu makaleyi, Türk diline ve edebiyatına
emek veren ilim erbabına ithaf ediyorum.-*

Edebî eser, biçimi ve içeriğiyle bir bütünlük arzeder/arzetmelidir. Bazı edebiyat eserlerinin şeklini tamamlayan, daha yerinde bir ifadeyle harici oluşum şartlarına ışık tutan tavırlar veya unsurlar vardır. Bunlardan biri

de "ithaftır. Sadece Türk edebiyatında ve Türk dünyasında eser ortaya koyan edebiyat adamına has değil bütün milletlerin edebiyatlarında görülen ve yaygın bir gelenek olan ithaf, edebiyat eserinin özünden/içeriğinden çok dışıyla yani harici oluşum şartlarıyla, eseri ortaya koyan edebiyatçıyla alâkalı bir tavidir. Bir edebiyat araştırmacısı, bir edebî eserde bulunan ithafa bigâne kalmamalıdır. O eserin niçin 'filan' kişiye ithaf edildiğini de araştırmak ve bir sonuca varmak durumundadır. Gerek genel ansiklopedilerin ilgili maddelerinde gerekse saha ile ilgili özel sözlüklerde, şimdiye kadar ithafın doyurucu bir tanımı yapılmamış ve sanatkarın niçin böyle bir davranışa ihtiyaç duyduğunun sebepleri izah edilmemiştir. Klasik edebiyatımız içinde var olan benzer bir tutumun da, şimdiye kadar aynı terimle anılması konunun ele alınmasını gerektiren diğer bir sebeptir. Bu araştırmada, konuyla ilgili yeni bilgiler, yeni teklifler ve farklı görüşler sunduk. Edebiyat araştırmacılarının, bu farklı değerlendirmelerden yola çıkarak bazı konuları tekrar gözden geçireceğini, hiç değilse üzerinde düşüneceğini umuyorum.

İthafın Kelime Anlamı

Edebiyat bilimiyle uğraşmayan ve yazı mesleğinden sayılmayan "nitelikli okur kitlesi"nin' de bir yazıda/ metinde gördüğünden, birisinden/ bir konuşmada duyduğundan, hiç değilse bir şekilde kulağına "çalındığı"ndan şüphem olmayan "ithafın sözlüklerdeki ilk karşılığı yani kelime anlamı "hediye verme"dir.

Dilimizin önemli sözlüklerinde, bu ilk anlama bir kaç şeyin daha eklendiğini görüyoruz. Meselâ, Muallim Naci (1849-1893), adıyla maruf olan lügatinde, "Tuhfe² olarak vermek, göndermek, verilmek, gönderilmek: Bir altun saat ithaf etti. Saatin ithafı. İhda ile beyenlerinde fark vardır. İthaf, nazar-ı dikkati câlip şeylerde kullanılır. Meselâ, 'bir sepet çiçek ithaf olundu' denilmez. 'Selâm'ın şanına hürmeten 'ithaf-ı selâm' denilir." (1987; 22) Naci, kelimenin 'dikkat çekici', 'kıymetli', 'nadide' şeylerin hediye edilmesinde kullanıldığına ve/ya doğrusunun böyle olacağına işaret ediyor. Türkçemizin eskimeyen ve önemini hâlâ koruyan sözlüğü *Kâmus-ı Türki*'de Şemseddin Sami (1850-1904), yazımıza konu olan kelimeye "armağan ve tensûh verme; hediye takdim ve irsali; ihdâ" şeklinde açıklama getiriyor. Bu tanımlamada yer alan "tensûh" kelimesinin Türkçe karşılığı "pek az bulunan güzel şey"dir. Öyleyse, ithaf, alelade/ sıradan bir şeyi

hediye verme değil, kıymetli bir nesneyi armağan olarak sunmaktır. "İthaf kelimesini Ferit Devellioğlu (1909-1985) şöyle açıklar: "1. Hediye olarak verme, verilme. 2. Hediye, armağan gönderme, manen sunma." (1993; 468) Bu tanımdaki manen sunma ifadesine dikkat çekmek istiyorum. Demek ki, ithaf edilen 'şey'in maddî değeriyle birlikte, belki de ondan daha çok, bir manevî kıymeti olmalıdır; ya da böyle bir değer, işin mahiyeti icabı zaten kendiliğinden oluşmaktadır.

Azerbaycan şivesinin dışındaki diğer Türk şivelerinde, ithaf kelimesi "bağış" kökünden yapılmış bir isimle karşılanıyor: *Bağışlama, bağışlap, bağışlaş* gibi... (Ercilasun, 1991; 408-409) Bağış kelimesinin, bugün Türkiye Türkçesi'nde *karşılık beklemeden ama illâ bir malı, bir parayı birine, bir kuruma vermek* şeklinde anlam kazandığını hatırlatmakta zarar yoktur. "İthaf" kelimesinin ise bu anlamı aşan bir manaya tekabül ettiğini görüyoruz.

Terim Olarak İthaf

Bir edebiyat terimi olarak **ithaf**³, şair veya yazarın herhangi bir eserini bir karşılık beklemezsiniz, bir yakınlığı, gönül bağı, üzerinde manevî bir nüfuzu, hakkı veya saygınlığı bulunan ya da aralarında düşünce ve duygu birliği olan bir kişiye, kişilere veya bir topluluğa adaması/sunması ve bunun bir ibare yahut yazıyla eserin başında belirtilmesidir. (İthafın, hemen hemen aynı anlam ve mahiyetiyle, diğer bilim alanlarında ve sanat şubelerinde ortaya konan eserlerde de kullanıldığını ve kullanılmakta olduğunu hatırlatalım.)

İthafın, Tanzimat'tan hemen sonraki yıllarda, Fransız kültüründen ve edebiyatından dilimize giren diğer kelime ve ıstıhlara bulunan "pratik" karşılıklar gibi, fransızca "dedicace" kelimesini karşılamak üzere bulunmuş ve kullanıma girmiş olduğunu sanıyoruz.⁴ Ne var ki, ilk kez o dönemin hangi eserinde kullanıldığını, kesin olarak bilmiyoruz. Ancak, dönemin belli başlı edebiyat eserlerini taradığımızda bazı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Şöyle ki; yeni edebiyatın İlk 'müceddid'lerinden addedilen Şinasi'nin (1826-1871) yazdığı eserlerde ithafa tesadüf edemiyoruz. Bu tespitten şöyle bir sonuç çıkarmak olasıdır: Yazımızın konusu olan ithaf, 1870'e kadar bir edebiyat terimi olarak kullanılmamıştır. İthaf, ilk defa Namık Kemal'in (1840-1888) meşhur tiyatro eseri *Vatan Yahut Silistre'sinde* (1873; Namık Kemal, 1990; 21) karşımıza çıkar. Kitabın başında, üstelik "ithaf başlığıyla yer alan yazı şöyledir:

"Ey, vatanın hayatım koruma yolunda canlarını veren mücahitler! Kudretsizli ğimi gösteren Őu eserim, -alaylarında silah kullanmak Őerefine eriŐtiđiniz- Osmanlı askerinin gürültüsü dđnyayı tutan kahramanlıklarından biridir. Sizin Őa nunuzı herkese bildirmeğe ğalıŐtım, onun ićin, bu değersiz eserimi -değersizliğini itiraf etmekle beraber- sizin adınıza ithaf ediyorum. Vatanın ne demek olduğunu bilen kalem sahiplerinin vatanın korunması ićin yapabileceği Őey, askerde -Allah gđstermesin- felâket gđrürse beraber ölmek, zafer gđrürse milletin teŐekkür edici diline tercüman olmaktır. YaŐasın askerimizi YaŐasın vatani"

Namık Kemal'in manzumelerinde ithaf yoktur. Muallim Naci'nin Őiirlerinde de ithafa rastlamıyoruz. Bu durumu, Naci'nin edebiyatta gelenekći oluŐuna bağlayabiliriz. 1873'ü takip eden 15-20 yıl ićerisinde tek tük karŐılaŐıyoruz ithafla. SamipaŐazâde Sezai'nin (1860-1936) 1889'da yayınlanan romanı *SergüzeŐt*, "Ustâd Ekrem"e ithaf edilmiŐtir. Dđnemin meŐhur edebî simalarından Recaizâde M. Ekrem'in tefrika edilirken yarım kalan bir hikayesinde, Saime'de (1888) Őöyle bir ithafla karŐılaŐırız:

"Atufetlü Ahmed Mıthat Efendi hazretlerine,
Birader-i eazzim efendim hazretleri,

Medar-ı ibtihadımız olan edebiyat-ı hâzıra mesleğinde zât-ı âlinizle birleŐemediđimiz bazı noktalar da ihtimal ki bulunsun; fakat ekser mesâilde fikirlerimizin, nazarlarımızın mine'l-kadîm birleŐtiđini gđrmekle müftehirim. Aramızda zevâl-pezîr olmayacak bir karâbet-i vicdana bittabi bâdi-i husul olan bu vifak-ı efkârı ne dereceye kadar takdir ettiğimin delil-i alenîsi olmak üzere bu hikayeciği nâm-ı âlinize ihdâ ettim. Eserim karîn-i iltifat-ı intikadınız olursa bendenizce bu da bir Őeref-i digerdir. Memleketimizde bu yolda hikaye yazanların pîri, civanı, tûvânı hakikaten zât-ı âliniz değil misiniz? Bâki ihlâs ve hürmet, efendim, biraderim." (*Recaizâde M. Ekrem, 1997; 14*)

Bahsimize konu olan terimin, Servet-i Fünûn mektebinin teŐekkülüyle birlikte yaygın olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Meselâ, Cenab Őahabeddin'in (1870-1934) 1895'e kadar neŐredilen ve bir kısmı, Őairin sağlığında ćıkan ilk ve son Őiir kitabı *Tâmât'ta* (1888) bir araya getirilen manzumelerinin hićbirinde ithaf yoktur. Buna karŐılık, "Elhân-ı Őitâ" Őairinin, 1896 yılından itibaren okurun huzuruna ćıkan manzumelerinden bir kısmını yakın dostlarına ithaf ettiğini gđrüyoruz.

Eski Edebiyatımızda İthaf Var mıydı?

Saha ile ilgili hemen bütün kaynaklarda, adına ithaf denilen bir geleneğin edebiyatımızda *Kutadgu Büüg'in* (1069) yazılışıyla birlikte başladığı kaydedilir. Ne var ki, geçmiş dönemlerdeki söz konusu gelenekle son yüz otuz yılda yani edebiyatımızın yeni dönemi dediğimiz süreçte karşılaştığımız ithaflarda önemli bir mahiyet farkı görüyoruz. Yukarıda verdiğim tanımla aşağıda aktaracağım bilgileri karşılaştırdığımızda, bu farkın bir dereceye kadar anlaşılacağını sanıyorum.

Tâhirü'l Mevlevi (1877-1951), *Edebiyat Lügati'nin* "İthaf" maddesinde şu bilgileri verir:

"Eski ilim adamlarının bir âdeti vardı. Yazdıkları kitapları ya bir hükümdarın, yâhut bir vezirin, yâhut ileri gelen birinin ismiyle tevşih ederlerdi. (bk. Tevşih) Müelliflerin bunu yapmaktan maksadları hem o adamın ihsanına nail olmak, hem de onun yardımıyla eserin nüshalarını çoğaltmak ve yaymaktı. Fakat doğrusunu söylemezlerdi. 'Bir adamın adı ancak bir kitabda bulunmakla unutulmaktan kurtulur.' fikrini ortaya atarlardı. (...) Yüksek mevkilerde bulunanlar da kendileri için eser yazılmasından hoşlanırlar, hattâ âlimlere, şairlere emir verip kitap yazdırırlar, o vâsita ile sağ iken şöhret kazanmak, ölünce de rahmetle yâd olunmak isterlerdi." (*Olgun, 1973; 74*)

Kadim edebiyatımız içinde hemen bir çok şair ve yazarın böyle bir yola başvurduğu, yani eserlerini bir devlet büyüğüne veya itibarlı bir kişiye takdim ettikleri doğrudur. Çünkü, bugün adına 'telif ücreti' dediğimiz müellifin emeğinin karşılığı olan para, yasal olarak o zamanlar yürürlükte değildi. Telif edilen eserler de matbaa yoluyla basılıp çoğaltılmazlardı. Edipler de, yazdıkları kitabı birinin adına tertip etmek suretiyle emeklerinin karşılığını almak ve eserin çoğaltılmasını sağlamak yolunu açarlardı. Bu sebeple, yukarıdaki alıntıda yer alan ve Osmanlı müelliflerini töhmet altında bırakan "doğrusunu söylemezlerdi" ve devlet adamlarına yönelik mesnetsiz "emir verip kitap yazdırırlar"di ifadeleri izaha muhtaçtır. Şu kadarı var ki, kimi devlet adamlarının, önemli gördükleri kitapların tercümesinde ehil kişilere görev verdikleri, ya da sanat adamlarını bazı eserleri yazmaları konusunda teşvik ettikleri, verdikleri "ihsan"larla da onları "himaye" etmeye çalıştıkları söylenebilir.⁵

Eski edebiyatımızda var olan bu tutumun daha kapsayıcı bir tabirle geleneğin ithaf olmadığını, buna başka bir ad bulmak gerektiğini söylemeli-

yim. Tâhirü'l Mevlevî'nin "tevşih" bahsinde söylediği, "Lügatde 'birine mücevher gerdanlık takmak' demektir. Müellifler ıstılâhında bir eseri, büyük bir adamın adıyla tezyin eylemek mânâsınadır. 'İthaf kelimesinin izâhında da söylenildiği üzere, eski ilim adamları, bâzı kimselerin nâmına kitap yazarlar, kitabın baş tarafında onların adını zikrederler, bunu yapmakla da eseri süslemiş olurlardı. (...)" (Olgun, 1973; 173) bu kabil bilgilerden yola çıkarsak, Divan edebiyatındaki bu geleneğe tevşih diyebiliriz. Eser tertip etmek tabirini de, bu tutumu karşılamak üzere bir ıstılah olarak kullanabiliriz. (İşin doğrusu, meseleyi Eski Türk Edebiyatı uzmanlarına havale etmektir.)

Gelenekte var olan tavırla 'ithaf'ın farkı

Böyle bir girişten sonra, eski edebiyatımızda var olduğunu söylediğimiz birinin adına eser tertip etmekle Yeni Türk Edebiyatı içindeki ithafların nasıl bir mahiyet arzettiğini örnekler vererek izah etmeye çalışacağım. Kelimenin aslı anlamından yani hediye etmekten yola çıkınca, evvelâ, ithafın karşılıksız olması gerektiğini belirtmeliyiz. Eski edebiyatımızda birinin adına tertip edilen ve elle yazılan tek nüshası bizzat o kişiye takdim edilen eserlerin hemen hemen bir karşılığı olurdu/ beklenirdi. Dahası, eser sahibi, eserini takdim ettiği kişiden ne beklediğini, üstü kapalı bir biçimde, eserindeki takdim manzumesinde veya kaydında imâ ederdi. Bu, para ya da bir mevki/ makam şeklinde tecelli edebilirdi. Halbuki, yeni edebiyattaki ithaflarda, doğru bir ifadeyle, konumuzu teşkil eden asıl ithaflarda, edebiyat adamının, eserini sunduğu kişiden maddî bir beklentisi söz konusu değildir.

Klasik edebiyatımız döneminde, birinin adıyla süslenen yani tevşih edilen eserin bir kitap bütünlüğü, hiç değilse bir risale formatı taşıması gerekirdi.⁶ Modern edebiyatımızda, ithaf edilecek eser bir tek şiir dahi olabiliyor. Bir rubai, bir dörtlük bile ithaf edilebiliyor.⁷

Divan edebiyatı içinde kaleme alınan kitap bütünlüğündeki hemen her edebiyat eseri, bir devlet adamının/ makam sahibi bir kişinin adına tertip edilirdi. Şairin sağlığında tertip edilen divanları da bu gruba dahil edebiliriz. Başka bir söyleyişle, böyle bir eserin takdim edileceği bir kişi olurdu/ bulunurdu. Yeni edebiyat döneminde ise şair veya yazar, bazı eserlerini ithaf edebilir yahut hiçbirini ithaf etmez. Meselâ, şair Nazım Hikmet'in (1902-1963) bütün eserleri içinde sadece *Memleketimden İnsan Manzaraları* isimli eserinde ithaf vardır, şiir hacminde bir ithaf:

Hatice, Piraye, Pirayende.

Doğum yeri neresi,

Kaç yaşında,

sormadım,

düşünmedim,

bilmiyorum.

Dünyanın en iyi kadını,

dünyanın en güzel kadını.

Benim karım.

Bu bahiste

realite umurumda değil...

939'da İstanbul'da tevkifanede başlanıp

..... biten bu kitap

ona ithaf edilmiştir.

Cumhuriyet şiirinde adı kayıtlara geçmiş biri olan Ahmet Muhip Dıranas (1908-1980) da, şiirlerinden sadece birini "Yağma" şiirini *Ümit Yaşar*'a ithaf etmiştir. Bu bağlamda, dikkati çeken iki örnek daha verelim: Garip Şiiri'nin öncüsü Orhan Veli'nin (1914-1950) hepsi hepsi iki şiirinde ithaf vardır: "Yolculuk" *Rıfka Melûl Meric*'e, "Helene İçin" *Nezihe Adil-Arda*'ya ithaf edilmiştir. İkinci Yeni hareketinin 'sıkı' şairi Cemal Süreya (1931-1989) da sadece iki eserini, *Beni Öp Sonra Doğur Beni* (1973)'yi *Elif Sorgun*'a, "Çeşme, Küçük Kız, Ozan ve Öbürleri" şiirini *Muzaffer Buyrukçu*'ya ithaf etmiştir.

Cumhuriyet'ten sonraki dönemin önde gelen şairlerinden Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962), Necip Fazıl Kısakürek (1905-1983), Behçet Necatigil, (1916-1979) ve Sezai Karakoç'un (doğ. 1933) şiir kitaplarını, tek tek bütün şiirlerini taradığımızda, adı geçen şairlerin bu türden hiçbir eserinde ithaf olmadığını görürüz.

Kadim edebiyatçılar, eserlerini genellikle bir devlet büyüğüne (padişah, Şehzâde, sadrazam, vezir, şeyhülislam, kazasker vb. gibi) yani mevki/makam sahibi birine takdim ederlerdi. Yeni şairler ise devlet adamları yerine beğendikleri, tesirinde kaldıkları, aynı sanat görüşünü paylaştıkları bir sanatçıya, edebiyat yolunda birlikte oldukları bir kalem erbabına ithaf ederler eserlerini.⁸ Meselâ, Cahit Sıtkı'nın (1910-1956) "Kar ve Ben" şiiri "Büyük şair Necip Fazıl'a hürmetlerimle", "Hizmetçi Kız" şiiri de "La Fontaine'in ruhuna ithaf" ibareleriyle yayımlanmıştır. (*Otuz Beş Yaş* şairi-

nin bütün şiiirlerinden sadece üçünde ithaf vardır. Diğer şiiir de "Arslan" adını taşıır ve şiiirin dost halkası içinde yer alan *Vedat Günyol'a* ithaf edilmiştir.)

Klasik edebiyatımıza mensup şiiirler/ nâzımlar, eserlerini takdim ettikleri 'kişii'yi, aynı yapıttaki bir manzumede (tevhid, münâcat ve naatten sonra gelen bir medhiyede) bahse konu ederler veya "sebeb-i telif-i eser"⁹ kısmında kimin için yazıldığını bir şekilde söylerlerdi. Yeni dönem edebiyat adamı da, eğer eseri kitap bütünlüğünde bir çalışma ise ithafını kitabın kapağından sonra gelen ilk sayfalarından birine bir ibare/ cümle veya bir kaç cümlelik bir yazı şeklinde kor.¹⁰ Eğer eser bir hikâye veya bir şiiir ise ithaf, başlığın altında genellikle bir kaç kelimelelik bir ifade şeklinde, bir iki istisna dışında, en fazla bir cümle hâlinde yer alır.

İthafların Bazı Özellikleri

Bir edebiyat eseri, ekseriyetle bir kişiiye ithaf edilir. Ne var ki, bir gruba, bir kuruma, bir derneğe, bir coğrafyaya, toplumu oluşturan insanların belli bir kesimine, bir meslek topluluğuna ve nihayet bir millete ithaf edilen eserler de vardır. İlk akla gelen ve çoğumuzun bildiği örnek, *İstiklâl Marşı'muzm*, 'Kahraman Ordumuza' ithaf edildiğidir. Bu bağlamda, Mehmet Emin Yurdakul'un (1869-1944) kitaplarına ve manzumelerine koyduğu ithaf lar renklilik arzeder. 1898'de yayınlanan ilk kitabı *Türkçe Şiiirle/e* Türk karındaşlarına çoban armağanı çam sakızı', ikinci kitabı *Türk Sazı'na* (1914) da 'Büyük ırkıma' ithafını koyan Yurdakul'un eserlerinde görülen bazı ithaf sözleri şöyledir: *Yurdumuzun koç yiğitlerine, İttihat ve Terakki Cemiiyyeti'ne, Sanatkârân Cemiiyyeti'ne, Milletim'e, Yurdumun dışı arslanlarına, Harbiye Mektebi talebesine, Vatan şehidlerine, Türk Ocağı'na, Türk Gücü'ne, Türk Yurdu'na, Türk Gençliği'ne, Küçük vatandaşlarıma...* Bu bağlamda aykırı/ ilginç bir örnek; Attila İlhan (doğ. 1925), "Yorgunlar Sendikası" şiiirini 'bağışlanmayan fikir suçlularına' ithaf etmiştir.(İlhan, 1983; 60) İthaf ların bir kısmı sadece bir kelimededen ibaret olabilir. Âdetâ rumuz gibi yazılan bu birer kelimelelik isimlerin kimler olduğunu bilmek isteyenlerin, şiiiphesiz eser sahibini yakinen tanımaları, onun dünyasına girmeleri gerekmektedir. Attila İlhan'ın *Duvar* (1983) kitabında yer alan üç şiiirindeki ithaf lar şu şekildedir:

- "Ürnmühan" —> -Annem'e-
- "Mektup" —>-Cengiz'e-
- "Mümkün mü" —> -Zehra' ya-

Yukarıdaki durumun aksine, bazı ithaflardaki ifadelerden, eserin sunulduğu kişinin kim olduğunu çıkarmak mümkündür. Mehmed Akif in (1873-1936) eserlerine koyduğu ithafların çoğu böyledir: *Birinci Safahat* —> Evladım Mehmed Ali'ye yâdigâr-ı vedaımdır "Kocakarı ile Ömer" —> Üstad-ı necîbim Ali Ekrem Bey'e *Fatih Kürsüsünde* —> Hamasî şairimiz Midhat Cemâl'e "El-Uksur'da" —> Emir Abbas Halim Paşa Hazretlerine "Berlin Hatıraları" —> Binbaşı Ömer Lütî Bey kerdeşimize *Gölgeler* —> Şark'ın tek dâhî-i sanatı Şerif Muhyiddin Beyefendi'ye hâtıra-i ta'zim

"Firavun ile Yüzyüze" —> Fahrünnisa Emire Hadice Hanımefendi Hazretlerine

Nadiren de olsa, edebiyat adamı, eserini ithaf ettiği kişinin kim olduğunu ve ithafının gerekçesini bir notla açıklayabilir. Meselâ, Mehmed Akif, "Sanatkâr" başlıklı manzumesini 'Mister Archibald Bullok Raosevelt cenablarına' ithaf etmiş ve şöyle bir not düşmüştür: "Vaktiyle Amerika'da iki defa reisicumhur intihab edilen meşhur Raosevelt'in oğludur. Afrika'daki bir münzevînin, böyle, Yeni Dünya evladından birine eser ithafına kalkışması garib görünmesin: Şerif Muhyiddin Beyefendi Newyork'ta iken, bu asîl genç, kendisine karşı İhlasın, mihmanperverliğin, biz Şarklıları bile hayran edecek derecesini gösterdi. Bunun için gıyabî minnetdârıyım." (*Ersoy, 1990; 433/dipnot*)

İthaflardan yola çıkarak sanatkârın "muhi'fine dair ipuçları yakalamak dahası bir fikir sahibi olmak mümkündür. Servet-i Fünûn mektebinin dikkate şayan şairi Cenab Şahabeddin'in 1896-1902 yılları arasında neşredilen onlarca şiirinden dokuzunda ithaf vardır: "İnkisâr-ı Bâziçe —> Ahmed İhsan Bey'e "Mev'îd-i Telâkide" —> Tevfik Fikret Bey'e "Leyâl-i Zahire" —> Hüseyin Suad Bey'e "Yâr-ı Muhayyel" —> H. Nâzım Bey'e "Sevmek İstedikçe" —> A. Nâdir Bey'e "Deniz Kenarında" —> Mehmed Rauf Bey'e "Hakikat-i Sevda" —> Hüseyin Cahid Bey'e "Temâşâ-yı Leyâl" —> Halid Ziya Bey'e "Saadet" —> Kerdeşim Ali Nusret'e

Bu ithaflardaki isimlerin, Servet-i Fünûn dergisinin patronu ve bir iki eksikle yazı kadrosu olduğunu görürüz. Bunların, Cenab'ın yakınında bulunmakla birlikte yakın dostluklar kurduğu insanlar olduğu âşikârdır. Şiirlerindeki ithaflardan yola çıkarak Cenab'ın, aynı mektebin şair ve yazarları olan Hüseyin Sîret, İsmail Safa, Saffeti Ziya, Ahmet Şuayb'la arasının pek de hoş olmadığı sonucuna varılabilir.

Aynı şekilde, Yahya Kemal'in eserlerini ithaf ettiği *Rtfkı Melûl Meriç*, *Fazıl*, *Ahmet Hamdi Tanpınar*, *Muhtar Teyfikoglu*, *Nihad Sami Banarlı*, *Halûk Şehsuvaroğlu*, *Fuad Ömer*, *İhsan [Kongar]*, *Cemal Yeşil*, *Dr. Adnan [Adivar]*, *Şekip Tunç*, *Sâlim [Rıza Kırkpınar]*, *İhsan Şükrü*, *Fuad Bayramoğlu*, *Vehbi [Eralp]*, *Teyfik*, *İhsan Şükrü*, *Vâlâ Nureddin* ve *Halis Erginer* gibi isimleri bir araya getirdiğimizde, şairin kimlerle dostluk kurduğu, aşağı yukarı nasıl bir çevrede yaşadığı tahmin edilebilir. Bu isimler, araştırmacıya, Yahya Kemal'in en azından "dost halkası"na dair bazı bilgiler verir.

Bir eserin ilham kaynağı olan kişiye ithafen yazılan, bir bakıma takdir hislerinin dile getirildiği manzumeler vardır. İthaf sayesinde sanat adamı, yapıtının mülhimesine karşı vefa borcunu bir şekilde yerine getirmiş olur. Meselâ, Yahya Kemal'in *Eski Şiirin Rüzgârıyla* isimli kitabında bulunan "İthaf" isimli şiirin başlığının altında şu cümleler yer alır: "Abdülhak Hâmid'den sonra ledûnnî şiirin menbâları kurudu. Sâmih Bey'in hâtif sadâsını andıran bir manzumesi bu çorak devrin en güzel eseridir. O eserin kafiyelerinden doğan bu mısraları sahibine ithaf ediyorum." (*Beyath*, 1985; 125)

Benzer bir ithafla, yani bir esere ilham kaynağı olan bir üstadâ duyulan minnet, şükran duygularının yer aldığı kısacık bir "yazı"yla, bir kitapta değil de, bir mektupta karşılaşırız. Ahmet Hamdi Tanpınar, meşhur eseri *Beş Şehir'i* (ilk baskı 1946) hocası Yahya Kemal'e ithaf etmek istemiş, ancak bir mâniadan dolayı, bunu gerçekleştirememiştir. Kitabın basımından yıllar sonra, eserini ithaf edemediğini üzüntülü bir eda ile söyleyen Tanpınar'ın söz konusu cümleleri, *Beş Şehir'in* sonraki baskılarının başında yer almıştır: "*Yahya Kemal'e* ithaf

"Yahya Kemal'in derslerinden -Fakültede hocamdı- ayrıca eski şiirlerin lezzetini tattım. Gâlib'i, Nedim'i, Bâkî'yi, Nâilî'yi ondan öğrendim ve sevdim. Yahya Kemal'in üzerimdeki asıl tesiri şiirlerindeki mükemmeliyet fikri ile dil güzelliğidir. Dilin kapısını bize o açtı. Millet ve tarih hakkında-

ki fikirlerimizde bu büyük adamın mutlak denecek tesiri vardır. *Beş Şehir* adlı kitabım onun açtığı düşünce yolundadır, hatta ona ithaf edilmiştir. İki defasında da bu kitap bulunduğum yerde basılmadı ve ben bu ithafı yapamadım." (*Tanpınar, 1987; 5*) Bir kişiye ithaf edilen edebî eser, o kişi için yazılmış demek değildir. Yani

söz konusu eserin özünü/içeriğiyle/konusuyla ithaf edilen kişi arasında bir bağ kurmak gerekmez. Daha açık söylesek, birisi için eser yazmak ithaftan bambaşka bir şeydir. İlhan Berk'in (doğ. 1916) iki şiirini ele alalım: Berk "Serseri Huylu Gemiciler" şiirini Sait Faik Abasıyanık'a ithaf etmiştir. Şiirde Sait Faik'e dair tematik izler aramak boşunadır. Şiirin içeriği gemicilere hasredilmiştir. İlhan Berk'in üç bölümlük "Sait Faik" şiiri ise, şiirin imkanları içinde, büyük hikâyeciyeye dair izler, akisler, sesler taşır; O'nu imâ eden ifadelerle örülmüştür şiir. Açıkçası şiirin özünde Sait Faik vardır. (*Berk, 1999; 68,206-208*)

Bu bağlamda, tekrar gibi gelebilir ama, şunu da açıklamak gerekiyor; ithaf edilen kişi ile ona ithaf edilen eserin içeriği arasında bir ilişki kurmak zordur. Belki bazan derinlerde veya çok üstü kapalı bir ilişki bulunabilir, ama, bunu okurun 'keşfedebilmesi' imkansız olabilir. Bazan da, bu 'içerik' ilişkisi, şair veya yazarla eserini sunduğu kişi arasında bir 'şifre'dir. Bunu, söz konusu iki kişiden başkasının bilme şansı yok gibidir. Bizim bu araştırma boyunca gördüğümüz, bazı istisnalar olsa da, böyle bir muhteva ilişkisinin ithafın mahiyetinden olmadığıdır.

Bazı eserler, özellikle şiirler dergilerde yayımlanırken birine ithaf edilmiş, sanatçı bunları kitaplaştırırken ithafları koymadığı olmuştur. Ahmet Haşim'in (1887-1933) tavrı buna tipik bir örnek teşkil eder. Kanaatimizce şiirlerinin en olgun örneklerini bir araya getirdiği *Piyâle'* sinde (1926) "Bu kitap, dostum şair ve münekkid Abdülhak Şinasi'ye ithaf olunur" cümlesiyle bir incelik örneği sergileyen Haşim, aşağıdaki şiirlerini ilk yayımlandıklarında karşılarındaki şahıslara ithaf etmiş, şiirlerini kitaplaştırırken ithaf sözlerini kaldırmıştır.

"Karanfil" —> Bu şiir Abdülhak Şinasi'ye ithaf olunur

"Bülbül" —> İzzet Melih'e

"Başım" —> Yakup Kadri'ye

"Gelmeden Evvel" —> Sevgili Kardeşim Köprülüzâde Fuad'a

"Birlikte"—> Mehmed Sadi Bey'e

"Son Saat" —> Hamdullah Suphi Bey'e (*Ahmet Haşim, 1994.*)

Haşim'in sadece "Mukaddime" şiirindeki -Cavide Hayri Hanımefendi'ye hürmet ve minnetle- şeklindeki ithaf, şiir kitaplaşırken de kaldırılmamıştır. Sadece küçük bir değişikliklerle şiirin başlığının altında bugüne kadar gelmiştir: *Karaosmanzâde Câvide Hayri Hammefendi'ye. Safahat'ın beşinci kitabı Hatıralar'ı ilk baskısında "Hânedân-ı Hilâfet'in erkân-ı muazzamasından Ömer Faruk Efendi Hazretlerine"* ithafıyla yayımlayan Mehmed Akif, kitabının son baskısından bu ibareyi çıkarmıştır. Bu durumun aksi de söz konusu olabilir; yani ilk yayımında herhangi birisine ithaf edilmeyen bir şiir, bir yazı kitaplaşırken birine ithaf edilebilir. Yine Ahmet Haşim, "Kendime", "Rüşd", "Şimdi" ve "Rüzgar" şiirlerini ilk yayımlandıklarında değil de kitaba alırken *Mimar Celâl Bey'e* ithaf etmiştir.

Çok az görülse de, bir eserin ilk yayımında birine, kitaba alınırken bir başkasına ithaf edildiği de olur. Ahmet Haşim'in bir şiirinde bunu görmek mümkündür. *Piyâle* şairi, "Şimdi" isimli şiirini *Servet-ı Fünûn* dergisinde (S. 991,20 Mayıs 1326) yayımlandığında "Celâl Sahir"e, sonradan da "Mimar Celâl Bey"e ithaf etmiştir.¹¹

Bazı şair ve yazarların, kitaplarının iç kapağına, samimi duygularının yansıması olan bir ifadeyi, birkaç cümleyi elyazlarıyla yazıp bildik-tanidik, dost-ahbap vb. birine imzalamasını, ithaf olarak niteleyen kaynaklar¹² vardır ki, bu doğru değildir. Bu davranış/ tutum kitap imzalamak diye bilinir ve kanaatimizce doğru bir adlandırmadır.

İthafnâme ve "Hüzünlü" Bir Örnek

Bir eseri birine ithaf ederken sanatçı/ müellif tarafından eserin baş tarafına yazılan bir kaç cümlelik yazıya ithafnâme deniyor. Bir kaynakta (*Gövsâ, tarihsiz, aynı madde*),¹³ eserin kime ithaf edildiğini gösteren yazılara *ithafnâme* veya *ithafiye* dendiği kayıtlıdır. Bu bilgiyi daha sağlam bir zemine oturtmak için bir ayırım veya belirleme yapmak durumundayız. Birden fazla cümleden oluşan ithaf yazılarına *ithafnâme*, bir cümlelik, bir kelimelik ithafılara da *ithafiye* demek doğru olanıdır.

Bu araştırmanın, bir bakıma ilham kaynağı olan bir ithafnâmeden de söz açmak istiyorum. Bundan seksen yıl önce yayımlandığında zamanının okuyucusuna ulaşmış olsa da, bugünün okuruna nihan kalan bir kitabın (*İzzet Melih, 2922*)¹⁴ başında yer alan bir yazının, unutulup gitmesine gönlüm razı olmadı. Fecr-i Âtî topluluğu içinde yer alan ve yaşadığı dönemin

meşhur simalarından biri olan İzzet Melih [Devrim]'in (1887-1966) kaleme aldığı bahsimize konu olan kısa ve samimi metin, edebiyatımızın büyük şairi Ahmet Haşim'e yazılması sebebiyle bile dikkate değerdi. Bir hatırayı canlı tutmak amacıyla yazıldığı anlaşılan söz konusu ithafnâmenin, yazanına dair bazı 'sırları' ifşa eyleyerek bir 'itirafnâme' özelliği taşıması ise, yazıyı daha cazip hale getiriyor. Öte yandan, 33-34 yaşındayken "O Belde" şairinin edebiyatımızın "en hassas, en şahsî, en ressam" şairi olduğunun daha o günden ifade edilmesi de, edebiyat tarihimiz açısından kayda değer bir tespittir.

İzzet Melih'in *mensur şiirler, mektup parçaları ve küçük hikâyelerden* oluşan söz konusu kitabının (*İzzet Melih, 1922*) başına koyduğu ve kitabın Ahmet Haşim'e ithaf edildiğini gösteren hüznü, içtenlikli "ithafnâme" şöyledir: "Ahmed Haşim'e

Galatasaray Sultanîsinin birinci sınıfında bulunuyorduk, ikimiz de onüç yaşını tecavüz etmemiştik. Benim "Çocuklara Mahsus Gazete"de bir kaç yazım neşrolunmuş, senin ilk manzumelerin "Mecmua-yı Edebiyye"ye kabul edilmişti. Binaenaleyh sen benden pek yüksekte bulunuyordun; madem ki altı ay kadar evvel "şair"liğe sülük etmiştin!

Bir gün mubassırdan [okuldaki gözetici] izin aldım; senin yanına geldim ve: "Haşim, bana nazm, şiir öğret." diye yalvardım. O zamandanberi -yaşımızı daha itiraf edebiliriz, değil mi?- yirmi bir sene geçti. Sen nazmımızın en hassas, en şahsî, en "ressam" bir mümessili oldun. Ben ise, büyük sabrile verdiğin aruz derslerine rağmen, öyle berbad manzumeler yazdım ki onlar asla neşrolunmadı ve ben, ancak bir sene devam eden tecrübeden sonra, ilelebed nesirde kalmağa karar verdim.

Evet, azizim Haşim, sen bana "nazm"ı öğretemedin. Fakat dünyanın lâyetânehi şekilleri ve manzaraları, hayatın bîpayan zevkleri ve acıları bana "şiir"i telkin etti. Güzellik, aşk, hüzn ve tebeşüm şiirini tatdım... Şi'r-i kalbin ve şi'r-i tabiatın bazı inikalarını [yansımalarını] taşıyan şu küçük kitabı, vefâkâr dostluğumun bir nişanesi olarak, "Göl Saatleri" şairine ithaf ediyorum."

Sonuç

Divan edebiyatındaki birinin adına *eser tertib etme* geleneğinin ithaf olmadığı âşikârdır. **İthaf**, son yüz otuz yılda ortaya çıkmış ve mahiyet hatta şekil itibarıyla eser tertip etmekten oldukça farklı bir tutumdur; Servet-i Fû-

nûn mektebiyle birlikte yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. İthaf ibareleri/ sözleri, II. Meşrutiyet'in ilânından Cumhuriyet'e kadar geçen sürede, yer yer küçük, samimi yazılar hâlinde eserlere değişik bir "hava" katmıştır. İthaf, edebiyat adamının muhitine dair yapılacak araştırmalarda, onun 'dost meclisi'ni işaret eden bilgiler sunmaktadır. Ayrıca, ithafın, eserin harici oluşum şartlarına dair ip uçları verebileceği de akılda tutulmalıdır.

Açıklamalar

- 1 "Nitelikli okur kitlesi", son zamanlarda, İngilizce'deki "layman" terimine karşılık Türkçe'de kullanılan bir tabirdir. Esas itibariyle "meslektan olmayan" anlamı taşıyan söz konusu kelimenin terim karşılığı olarak Türkçe'de "edebiyat-âşına", "edebiyatsever", "hevesli" veya "bilinçli okur" gibi ifadelerden birisi de kullanılabilir.
- 2 İthafın kökü olan tuhfe, Arapça bir kelimedir ve çoğulu 'tuhaf'tır. Kelime, *Lügat-t Naci* ve *Kamus-ı Türki'de* benzer ifadelerle açıklanıyor: "Hediye, armağan; hediyelik garip ve makbul şey, nadide mal." 'Hediye' ve 'armağan' karşılıklarına Muallim Naci, 'pîşkeş'i; Ferit Devellioğlu da 'bergüzar'ı ekliyor. Kelimenin ikincil anlamına dair Devellioğlu'nun açıklaması farklılık arz ediyor: "Yeni çıkma, hoş gider, güzel şey." Sanıyorum, kelimenin çoğulu olan 'tuhaf'ın dilimizde kazandığı anlam, bu ikincil anlamından yaygınlaşmıştır.
- 3 Kelimenin aslı yukarıda değindiğimiz gibi Arapça (tuhfe kökünden) olması nedeniyle Türkçe karşılık bulma yolunda varılan neticede "sunu", "adanı" ve "sunut" gibi belli başlı üç sözcük türetilmiştir. Bu üç kelimenin de "ithafın terim anlamındaki genişliği ve derinliği çağrıştırmadığı, onun kadar kapsamlı olmadığı kanaatindeyiz. Şayet bir karşılık bulunucaksa bu üç sözcükten en uygununun "sunu" olabileceği, kişisel görüşümüzdür. Dilin bünyesinde var olan her kelime gibi, terimler de, neredeyse, olaylar, buluşlar, değişen hayat şartlarının bir nevi dayatması/icbar kılması sonucu ortaya çıkarlar. Kaldı ki, dil içinde kelimelerden farklı konumlara sahip olan terimlerin eğer millî dilde bir karşılığı yoksa, bulunamamışsa, yabancı bir dilden alınıp kullanılacağı, hatta dilin tabîî bünyesi içinde uyumlu hâle gelmişse millî dahi kabul edileceği, eskidenberi dil ve edebiyat camiasında çoğunluğun benimsediği bir görüştür.

- 4 Mehmet Zeki Pakalın, ithaf terimini açıklarken "Fransızca dedier'in karşılığıdır" kaydını düşer. (Pakalın, II, 1993; 104) Fransızca-Türkçe sözlükler, dedier'e "ithaf etmek" karşılığını veriyorlar.
- 5 Bu konuda vereceğim iki ayrı örnek, söylediklerimizi kuvvetlendirecektir:
"Ahmedî (ö. 1412) ile *Yıldırım Bayezid'in* tanışması da, yine şehzadenin Germiyan valiliği sırasında olmuştur. *Ahmedî* bu sıralarda *İskender-nâme'sini* yazmaktaydı. Şehzadenin gösterdiği teşvik ve iltifattan [vurgu bana ait, TK] cesaret alarak..." (İpekten, 1996; 16) "Bir gün Filibe yolunda Padişah hizmetine vardım. Gördüm ki Sultan-ı cihan sahibkırın-ı zaman Sultan Murad Han elinde bir kitap tutar. Bu zaîf-i haste-dil ol âlicenabdan ne kitabdır deyü istida etdim. Ol lafz-ı şekerlerinden *Kabus-nâme'dır* deyü cevap verdi ve eyitti ki hoş kitabdır ve içinde çok faideler ve nasihatler vardır amma farisi dilindedir. Bir kişi türkçeye tercüme etmiş, velî rûşen değil, açık söylememiş dedi. Velâkin bir kimse olsa ki bu kitabı açık tercüme etse. [vurgu bana ait, TK] Ta ki mefhumundan gönüller haz alsın." (Keykâvus, 1966; 3)
- 6 Bu bağlamda, mesnevileri ve kitap bütünlüğündeki telif ve tercüme mensur eserleri sayabiliriz. Manzumelerin (gazel, terakib-i bend, kıta, rubai vb.) tek tek birinin adına yazıldığına/birine hediye edildiğine, bir yerine bir kayıt düşüldüğüne dair bilgilere ulaşamadım. Adını andığım manzumelerin yazıldıktan sonra bir devlet büyüğüne bir vesileyle okunması başka bir şeydir. Devlet büyüklerinin medhi için kaleme alınan kasidelerin durumu ise daha farklıdır.
- 7 Yahya Kemal, daha farklı bir buluşla rübailerinin bir kısmına, ithaf ettiği kişilerin adını başlık olarak koymuştur. Rübailere başlık olan ithaflar şunlardır: "Nihad Sami Banarlı'ya", "Halûk Şehsuvaroğlu'na", "Fuad Ömer'e", "İhsan'a", "Cemal Yeşil'e", "Dr. Adnan'a", "ekip Tunç'a", "Sâlim'e", "İhsan Şükrü'ye", "Fuad Bayramoğlu'na", "Vehbi'ye", "Tevfik'e"... Ek bir bilgi olarak zikrederim, *Kendi Gökkubbemiz* şairi "İtrî" isimli eserini Rıfki Melûl Meriç'e, "Ses" şiirim Fazıl'a, "Bahçelerden Uzak" şiirini Ahmet Hamdi Tanpınar'a, "Bergama Heykeltraşları" nı Muhtar Tefvikoğlu'na, bir "Rübai" sini İhsan Şükrü'ye, "Rıtl-ı Giran" gazelini Vâlâ Nureddin'e ve bir "Kıt'a" sını Halis Erginer'e ithaf etmiştir.

- 8 Sanat anlayışıyla birlikte aynı düşünceyi, aynı ideali paylaşmak, aynı ülkü için yaşamak da şüphesiz ithaf için önemli sebeptir. Bir duygu ve düşünce birliğinin ithafa nasıl katıldığını görmek için aşağıdaki örneği okumak gerekir:
- "Sevgili Nüzhet,
"Bu eserimi sana ithaf ediyorum. Çünkü memleketin ufuklarını boğucu bir sis gittikçe biraz daha fazla sararken seninle baş başa onun mukadderâtına ağladığımız dakikalar çok oldu.
"Bu eserimi sana ithaf ediyorum. Çünkü bu eseri bana mukadderâtına beraber ağladığımız bu zavallı memleket ilham etti. Evet kardeşim, bu memleketi sevenler azdır denemez. Fakat senin gibi çılgın bir aşk ile sevenler ve bu sevgisini de fiilen de gösterenler nâdir. Bu çılgın muhabbet ve bu keskin zeka ile ona en müşkil dakikalarında en kıymetli hizmetleri sen ifa et. Ben ki onun mukadderâtına göz yaşlarımla, mısralarımla ağlayarak bir kalp birliği yaratmağa çalışıyorum, gençliğin 'kılıcından ziyade kalbinden' feyyaz bir inkılâba intizar ederken bu eseri sana ithaf etmeği bir kardeşlik vazifesi bildim." (Yahya Saim, 1919)
- 9 Eski Türk Edebiyatı döneminde yazılan bazı eserlerin baş tarafında aynı adla veya "sebeb-i tertib-i eser", "sebeb-i telif-i kitab" gibi isimlerle yer alan bir bölümdür. Müellif, söz konusu kısımda, eserin yazılış macerasını, niçin ve hangi sebeple, kimin adına yazıldığını anlatır. Sebeb-i telif-i eser kısmı, bir yönüyle, bugünkü kitapların baş tarafında yer alan 'ön söz' ya da 'sunuş' yazılarına benzer. Bu terimin, günümüzde, geçmişe bağlı, klasik merakı olan kimi edebiyatçılar tarafından bazı kitaplarda kullanıldığını görmekteyiz.
- 10 Bu hususta bir kaç istisna sözkonusudur. Meselâ, Tevfik Fikret (1867-1915), *Rübâb-ı ikeste* isimli meşhur kitabını okuyucularına ithaf ettiğini, kitabının ikinci şiirinde, "Kâri'lerime" başlıklı manzumesinde belirtir: Size, ey bilmediğim, görmediğim kâri'ler; Size ithaf ile neşreyliyorum bunları ben. Size ithaf ile; zîrâ, ne için ketmedeyim, O sizin görmediğim, bilmediğim gözleriniz,

Safha-yı şî'rime ibzâl-i nigâh eylerken Belki bir noktada birden durarak, velvelesiz, Gösterişsiz iki üç katrecik îsâr eyler... Ben bu ümmid ile teşyî-i hayat etmedeyim.

Meraklılar için bir not: Tevfik Fikret aşağıdaki manzumelerini de, karşılarında yazılı olan şahıslara ithaf etmiştir: "Hemşirem İçin" —> -Nineme- [Anneme] "Halûk'un Veda'ı" —> Prens Faruk "Hakikatin Yıldızı" —> Yegâne Feylesofumuza [Rıza Tevfik] "Ferda" —> -Bugünün Gençlerine-"Bahar Kalfâ" —> -Naşirim Hasan Tahsin'e-

- 11 Her iki ithafta da "Celâl" ismi bulunduğu için, bu durum bir mürettip hatasından da kaynaklanmış olabilir.
- 12 "Ayrıca bir eserin yakın bir dosta hediye edilmesi sırasında yazarın el yazısıyla içtenlik taşıyan bir kaç cümle yazması da çağımızda bir nezaket kuralı, gittikçe yayılan güzel bir gelenek haline geldi. Çıkar gözeten eski ithafların yerini, içtenlik belirten sunular aldı. İmzalı eserler toplamak, kitapseverler arasında yaygınlaştı. Bu yüzden yayınevleri imza günleri düzenlemekte, kitap bayramlarında yazarlar eserlerini okurlarına, onları hiç tanımadıkları halde imzalamaktadırlar. Bu tür ithafın içtenlikle ilgili bir yanı yoktur." (*Meydan Larousse*, VI, 606)
- 13 Bu eser, "Lakerda" maddesine kadar İbrahim Alâettin (1899-1949) tarafından telif edilmiş, sonrası Server İskit başkanlığındaki bir ilmî heyetçe tamamlanmıştır.
- 14 İzzet Melih, *Tezad* isimli uzun hikâyesini/romanını da Halid Ziya Bey'e "zât-ı üstâdânelerine ithaf ve takdim" etmiştir. Diğer örneklerle göre oldukça uzun sayılabilecek ithafnâmeyi İzzet Melih şu cümlelerle bitirir: "Ve *Tezad*'ı, büyük Balzak'tanberi gittikçe teessüs ve tevessü' eden bu 'tarz'ın Osmanlı edebiyatında henüz yeni olan bir misâl-i naçizi zannederek hiç olmazsa bu nokta-i nazardan şayan-ı dikkat bulduğum için, ilk sahifesine bizde 'hikâye'nin müessis-i hakîkisi olan üstâd-ı muktedirin nâmını koymaya cesaret ettim. Bu suretle kalem sahibi olarak ona borçlu olduğum deyn-i edebîyi kısmen eda etmekle beraber kadîm ve samimi muhabbet-i hürmetkârânemi tekrar eylemek istedim." (İzzet Melih, 1912)

Kaynaklar

- AHMET HAŞİM (1994), *Bütün Şiirleri -Piyale/Göl Saatleri/Diğer Şiirleri*, Hazırlayanlar: İnci Enginün-Zeynep Kerman, 2. baskı, Dergâh Y, İst.
- BERK, İlhan (1999), *Eşik 1947-1975 -Toplu Şiirler i-*, Yapı Kredi Y, İst.
- BEYATLI, Yahya Kemal (1974), *Kendi Gök Kubbemiz*, 5. baskı, İstanbul Fetih Cemiyeti Y., İst.
- BEYATLI, Yahya Kemal (1985), *Eski Şiirin Rüzgârıyla*, 4. baskı, İstanbul Fetih Cemiyeti Y, İst.
- CEMAL SÜREYA (1990), *Sevda Sözleri -Bütün Şiirleri-*, 3. baskı, Can Y, İst.
- DEVLİÖĞLU, Ferit (1993), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 11. baskı, Aydın Kitabevi Yayını, Ank.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican vd. (1991), *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I*, Kültür Bakanlığı Y, Ank.
- ERSOY, Mehmed Akif (1990), *Safahat -Edisyon Kritik-*, Hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ, Kültür Bakanlığı Y, Ank.
- GÖVSA, İbrahim Alâettin (tarihsiz), *Resimli Yeni Lügat ve Ansiklopedi*, İskit Yayını, 5 cilt.
- İLHAN, Attila (1983), *Duvar*, 5. baskı, Bilgi Yayınevi, İst.
- İLHAN, Attila (1983), *Yasak Sevişmek*, 4. baskı, Bilgi Yayınevi, İst.
- İPEKTEN, Halûk (1996), *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, Millî Eğitim Bakanlığı Y, İst
- İZZET MELİH (1331/1912), *Tezad, Sabah* Matbaası, [İst].
- İZZET MELİH (1922), *Hüzün ve Tebbessüm*, İkinci tab'ı, Sabah Matbaası, İst.
- [KANIK] Orhan Veli (1991), *Bütün Şiirleri*, 13. baskı, Adam Y, İst.
- KEYKAVUS (1966), *Kabus-nâme*, Çeviren: Mercimek Ahmed, Gözden geçiren ve önsözü yazar: Orhan Şaik Gökyay, 2. baskı, İst.
- KISAKÜREK, Necip Fazıl (1991), *Çile*, 17. baskı, Büyük Doğu Y, İst.
- Meydan Larousse -Büyük Lügat ve Ansiklopedi-* (1988), Meydan Yayınevi, 6. C, İst.
- MUALLİM NACİ (1987), *Lügat-ı Nâci*, Çağrı Y, İst., [tıpkıbasım].
- NAMI KEMAL (1990), *Vatan Yahut Silistre*, Hazırlayan: Prof. Kenan Ak-yüz, Kültür Bakanlığı Y, Ank.
- NAZIM HİKMET (1976), *Memleketimden İnsan Manzaraları*, 3. baskı, Baskıya hazırlayan: Memet Fuat, De Yayınevi, [İst].

- PAKALIN, Mehmet Zeki (1993), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Millî Eğitim Bakanlığı Y., 3 C, İst.
- RECAİZADE M. EKREM (1997), *Bütün Eserleri III*, [Hazl.] İsmail Parlatur, Nurullah Çetin, Hakan Sazyek, Millî Eğitim Bakanlığı Y, İst.
- ŞEMSEDDİN SAMİ (1978), *Kâmus-ı Türkî*, İst.
- TAHİRÜ'L-MEVLEVÎ [OLGUN, Tahir] (1973), *Edebiyat lügati*, Neşre Hazırlayan: Kemâl Edib Kürçüoğlu, Enderun Kitabevi, İst.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (1981), *Bütün Şiirleri*, 2. baskı, Dergâh Y, İst.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (1987), *Beş Şehir*, 7. baskı, Dergâh Y, İst.
- TARANCI, Cahit Sıtkı (1991), *Otuz Beş Yaş*, 6. baskı, Derleyen: Asım Bezirci, Can Y, İst.
- TEVFİK FİKRET (1984), *Rübâb-ı Şikeste*, Hazırlayan: Asım Bezirci, Can Y, İst.
- YAHYA SAİM (1919), *Memleket İlhamları -İstanbul ve Hayat-*, Türk Neşriyat Evi Matbaası, İst.

Analysis of the Term "Dedication" in Turkish Literature

Assist. Prof. Dr. Turan KARATAŞ

Gaziosmanpaşa University Faculty of Arts and Sciences

Abstract: it is almost impossible to comprehend literary products and literature background of a nation unless the importance of literature terms is fully understood. The term "dedication" could play a critical role in understanding of a literary product as well as understanding of its producer. The attitude sometimes wrongly referred as "dedication" has considerable history and interesting results in Turkish literature. In this article, through examples, we try to show how this term has been used from the past to today, what meaning it has had and why it has been misused. Besides, we try to explain what a "dedicatory" reminds.

Key Words: Dedication term, traditional attitude, features of dedications, dedicatory.

Исследование о термине «Посвящение» в Турецкой Литературе

Д-р Туран КАРАТАШ

Университет Газиосманпаша

Факультет естественных и гуманитарных наук

Резюме: Невозможно проникнуть в глубины литературы какого-либо народа, всесторонне понять его литературные произведения без глубокого понимания сущности литературных терминов. Термин «посвящение» может сыграть решающую роль в анализе некоторых литературных произведений и освещении профессиональной деятельности писателей-авторов. В истории турецкой литературы у этого подхода, который неправильно именовался «посвящение» есть своя история и интересные особенности. В данной статье осуществляется попытка освещения того, каким образом данный термин использовался в прошлом и по сей день, какое он имел значение в литературе, почему он неправильно использовался (на примерах) и, наконец, о чем заставляет нас задуматься произведение-посвящение.

Ключевые слова: Термин «посвящение», классический прием, особенности посвящения, произведение-посвящение
